

Kottak: ANTHROPOLOGY – The Cultural Construction of Race

Kapitola 4 Kulturní konstrukce rasy – souhrn

U etnické skupiny v konkrétní kultuře se obvykle předpokládá, resp. považuje za samozřejmé či má se za to, že taková etnická skupina musí mít biologický základ, a pak se nazývá „**rasa**“.

Tzv. „rasa“, podobně jako etnicita obecně, je ovšem **kulturní kategorie**, a nikoliv nějaká biologická realita (či „rasa“ je daleko více kategorie kulturní, než nějaká biologická danost či skutečnost).

(Poznámka: kategorie=pojmová skupina, třída lidí, věcí, jevů, vzniklá roztríděním podle nějakého společného znaku, tj. třídící hledisko; kulturní=zde nevrozené, naučené, převzaté.)

To znamená, že etnické skupiny, vč. tzv. „ras“ se odvozují (derivují) od kontrastů (nápadných odlišností), vnímaných a uchovávaných v paměti nějaké konkrétní společnosti, než na základě vědecké klasifikace, založené na společném genetickém fondu.

Například ve Spojených státech rasové označení (nálepka), jako je „běloch“, bílý (white) nebo „černoch“, černý (black) označují společenské rasy – kategorie vymezené (definované) americkou kulturou.

Vzhledem k tomu, že chybí přesný (precizní) rozdíl či zřetelné rozlišení mezi pojmy „rasa“ a „eticita“, k označení nějaké takové společenské skupiny lidí, je vhodnější namísto „rasa“ používat „etnická skupina“.

V americké kultuře jeden každý nabývá rasovou identitu (přidělení rasové totožnosti) již při narození, ale americká rasová klasifikace, vyžadovaná a regulovaná pravidlem hypodescendence, není založena ani fenotypicky, ani geneticky (fenotyp=souhrn všech znaků a vlastností zjistitelných na jedinci; genotyp=souhrn všech dědičných faktorů). Děti smíšených párů, resp. manželství, jsou automaticky rasově klasifikovány podle rodiče z menšiny čili minoritní skupiny.

Japonsko není jednolitá a stejnorodá skupina, jak si mnozí představují. Až 10% japonské populace představují menšiny (minority): *Akinu*, *Okinavas*, (sociálně vyloučení, tj. vyvržení a zavržení *burakumin*, děti ze smíšených manželství, národnostní menšiny přistěhovalců (imigranti), zejména Korejci.

Rasové postoje, resp. poměr k „rasám“, ilustruje (zobrazuje, staví do jasného světla, dokládá příklady) tzv. „vnitřní rasismus“ (intrinsic racism) – víra či přesvědčení, že viditelný a vnímatelný rasový rozdíl je dostatečným důvodem hodnotit jednu osobu jako méněcennou než jinou a naopak. Hodnotnou a vysoce ceněnou skupinou je většina (majorita) „čistých“ Japonců, kteří věří, že sdílejí „stejnou krev“.

Většinová Japonci definují sami sebe opozicí (odporem, nesouhlasným postojem, protikladem) k jiným, zatímco menšiny (minority) se vymezují svým vlastním národem (národností) nebo tím, že jsou outsideri (kdo stojí na okraji, vně společnosti, na podřadném místě, marginálové), tj. kdokoliv, kdo „není náš, resp. kdo není z nás“.

Asimilace (přizpůsobení, postupné včleňování jedné skupiny obyvatelstva, obvykle menšinové, nebo přistěhovalců, do skupiny většinové tak, že ztrácí některé své kulturní znaky a osvojuje si jiné) – je problematická, vadí, znechucuje, tj. bere chuť, zabraňuje, odrazuje ap.; residenční segregace (izolace, oddělení, vykořenění, zabraňující styk bílých s barevnými – podle sídel, místa pobytu) a různá tabu (zapovězení, nedotknutelnost, společensky krajně nevhodné chování), například „mezirasová“ manželství, drží menšiny v jejich mezích a na „jejich místech“.

Japonská kultura považuje určité menšiny za skupiny, které jsou podmíněny biologicky, aniž by pro to byl poskytnut jakýkoliv důkaz. Například, tzv. *burakumin* se fyzicky (vzhledem) i geneticky od ostatních Japonců neliší (jsou nerozlišitelní), ale přesto čelí (stále se setkávají tváří v tvář) diskriminaci jako sociální „rasa“.

Rasová klasifikace v Brazílii naopak ukazuje, že výlučné a výjimečné (exklusivní, nadřazené, též protipřistěhovalecké) americké a japonské systémy, nejsou ani nezbytné, ani nevyhnutelné.

Historicky mají Spojené státy i Brazílie společně otrokářství, ale v Brazílii chybí pravidlo hypodescendence. Názorným příkladem chybění (absence) hypodescendence v Brazílii je skutečnost, že (na rozdíl od Spojených států) pokrevně příbuzní sourozenci (potomci jedněch rodičů) mohou příslušet k různým „rasám“, pokud jsou

vzhledově (fenotypicky) odlišní. Brazílie nemá ani rasovou averzi (nechuť, cítěný odpor) stejného druhu, jaký byl zjištěn v Japonsku. Brazilci rozeznávají více než 500 „ras“. Brazilská rasová identita (totožnost, jednota osobnosti a skupiny – jedinečná, vlastní, odlišující, chápána a prožívaná) je více statutem získaným než připsaným; může se totiž měnit v průběhu života jedince, když odráží proměny vzhledu, resp. reflektuje změny fenotypu. Může se měnit i v závislosti na tom, kdo klasifikuje (kdo jedince zařazuje, třídí).

Vzhledem k tomu, že existuje souvstažnost (souvislost, závislost) mezi chudobou a tmavou kůží, rasová klasifikace v Brazílii je silně ovlivněna třídní strukturou společnosti, takže někdo se světlou kůží a chudý bude vnímán a klasifikován (zařazen) jako tmavší než člověk se srovnatelnou barvou kůže, který je ale bohatý.

Historicky badatelé přistupovali ke studiu diverzity člověka (různotvarosti, rozmanitosti a různorodosti lidí) ze dvou hlavních hledisek (směrů): 1) rasová klasifikace (třídění ras), která byla zamítnuta a 2) soudobý přístup explanační (vysvětlovací).

Protože snahy o klasifikaci lidských bytostí, resp. třídění a zařazování lidí do rasových kategorií (klasifikačních tříd) přineslo řadu neřešitelných problémů, soudobí biologové se zaměřují více na specifické biologické rozdíly (příznačné, osobité, zvláštní) a pokoušejí se je vysvětlovat. Barva kůže a jiné biologické podobnosti (znaky společné více lidem) mezi zeměpisně (geograficky) oddělenými skupinami, mohou odrážet spíše než nějakou společnou historii, eventuální dávnou rodovou linii, společný původ či předky, naopak podobnou, ale nezávislou evoluci (vývoj), jako odpověď na podobné přirozené selekční tlaky přírodního výběru.

Někteří lidé tvrdí a prohlašují, že existují geneticky podmíněné (determinované) rozdíly ve schopnosti se učit mezi „rasami“, společenskými třídami a etnickými skupinami.

Ovšemže, environmentální variabilita (rozmanitost a různorodost prostředí), zejména výchova a vzdělávání, ekonomického zázemí, společenského prostředí, vč. původu, minulosti, vlivu okolí apod., poskytuje mnohem lepší výklad či vysvětlení pro úroveň provedení a výsledky testů inteligence u takových skupin. Inteligenční testy odrážejí i kulturní dispozice (sklony), jednostrannosti a předpojatosti a zaujatosti a všechny ostatní kulturní vlivy a životní zkušenosti i těch lidí, kteří testy vymysleli, zadávali, vedli a hodnotili. Vyrovnané

příležitosti společenského prostředí (srovnané na stejnou úroveň) se ukáží ve výsledcích testů.